LIBRIS | We know books

Nicolae Iorga

Românii de peste Nistru

Lămuriri pentru a-i ajuta în lupta lor

EDITURA VICOVIA
2026

LIBRIS | We know books

CUPRINSUL

I. 7
II. Podolia fără stăpân. 14
III. Ștefan-cel-Mare și țerîle de peste Nistru. 21
IV. Gospodăria moloveneasсă în Podolia. 28
V. Nistrul în veacul al XVIII-lea. 36
VI. Colonisările. 44

ANEXE

I. O dovadă documentară. 52
II. Românii de peste Nistru și d. Th. Burada. 55

LIBRIS | We know books

N.B.— Clișeele promise neputindu-se executa la timp, se vor adaugi, îngăduind împrejurările, la ediția francesă în preparație.

Gramatica și sensul lucrării s-a păstrat după original.

I.

După socotelile făcute de d. G. M. Murgoci în „România Nouă" din Chișinău, numărul Romînilor ce trăiesc peste Nistru până departe în Răsărit, iar unii dintre dînșii și până în Crimeia, ajunge și la 450.000.

Ei formează astfel un grup românesc, pe alocurea compact, înconjurînd din toate părțile orașele, care nu e inferior aceluia al Romînilor din Bucovina, — cari, aceștia, au fost mai mult ținuți în samă și ajutați, firește, pentru că se află pe cele mai glorioase locuri ale trecutului moldovenesc de odinioară, pentru că taie brazdă pe vechile cîmpii ale luptelor biruitoare, pentru că se închină în cele mai mîndre dintre lăcașurile

LIBRIS We know books

ce înfățișează arta noastră și pentru că în paza lor sînt mormintele cele mai sacre ale acestui neam.

Într'o țară unde istoria noastră n'a lăsat urme războinice, unde nu sînt nume care să fie scrise pe paginile cronicelor și unde mai nicăiri nu se ridică biserici și mănăstiri răsărite din mărinimoasa jertfă, plină de evlavie, a Voevozilor Moldovei, pe ce cale au ajuns însă acei Romîni, așa de mulți la număr, așa de siguri de neamul lor, așa de mult legați și pană astăzi de vechile lor datini, așa de bucuroși, astăzi, că a răzbătut și pănă la dînșii vestea unei Basarabii restituite nației noastre, unei Romanii care s'a închegat în dureri și se apără în mijlocul durerilor?

Toate popoarele, și cele mai mărunte, caută în momentul de față a-și documenta obîrșia lor, rostul lor pe pămîntul unde se află, și a trage dintr'aceasta toate urmările în ce privește viața lor viitoare. În nevoile lui de sprijin devotat din partea mulțimilor,

războiul de azi a aruncat, între alte lozince în stare a cîștiga devotamentul oamenilor, și pe aceia a dreptului ce-l are orice popor, mare sau mic, de a trăi după dorința lui liber rostită. Cumplite lupte se vor da, pe temeiul acestui principiu, care pînă acum nu se coborîse încă destul de adînc în suflete, între conlocuitori și vecini. Și fiecare grup omenesc trebuie să-și aibă la îndemînă mijloacele de luptă, măcar ca să se apere împotriva tendinței de a-l nimici și de a i lua locul care-i poate veni, din partea unui grup rival.

Iar asemenea mijloace cine e chemat mai mult să le dea celor cari singuri de la sine, în vechea lor părăsire și în desăvîrșita lor întunecime — copii uitați în pustiu și sălbătăciți —, pot să se apere doar cu instinctul, care nu ajunge, decît înșiși frații lor pe cari soarta l-a ajutat să mearga mai departe?

De aici rostul acestor cîteva explicații privitoare la Romînii „transnistrieni" pe cari ca oameni, ca suflete vii, ca parte integrantă

LIBRIS We know books

a puterii noastre naționale azi, a conștiinței noastre depline mîni, nu înțelegem, oricare ar fi soarta teritoriului pe care-l ocupă, să-i jertfim nimănuia.

*

E sigur că viața cea veche a Moldovei, viață de Stat, viață bisericească, viață de cultură, a venit de la Nord și de la Apus, din acel colț de întreit hotar, unde se întîlnesc Bucovina, Maramurășul și România de azi și unde odinioară nu era nicio întrerupere în viața românească trecând, din munte, spre Tisa la Apus, spre Răsărit la Siretiu, la Prut și la Nistru. Mai târziu numai, mutîndu-se și centrul din satele maramură- șene ale Voevozilor la Baia Moldovei, apoi la Siretiu, la Suceava, într'un târziu și la Iași, Ținuturile răsăritene au ajuns să atragă luarea aminte și să oprească asupra lor munca de deștelenire, de întâie exploatație agricolă a poporului nostru. In Basarabia- de-jos până pe la 1550 erau încă frumoase „pustiuri" capabile de

roadă îmbielșugată pe care Domnii le dăruiau ca fără stăpîn boierilor gata să „descalece" acolo, făcându-și „curțile" și chemînd „vecini" ca să împlînte în pămîntul negru fierul plugului lor.

Dar nu e mai puțin adevărat că *hotarul Moldovei a ajuns foarte răpede la Nistru: in douăzeci, treizeci de ani.* întindere fără păreche, a cării explicație se poate găsi numai într'aceia că Romînii n-au făcut țară nouă cu totul, ci că, venind în locuri asupra cărora se întindea, ca și asupra stepei rusești, stăpînirea Tătarilor, au avut înnaintea lor *o unitate politică mai veche,* cu care toți erau deprinși, și *căreia i-au substituit,* la retragerea Tătarilor, loviți de Unguri în multe locuri, dar mai ales de Poloni în Galiția, de Ruși setoși de libertate în chiar miezul stăpînirii lor, *unitatea politică românească, supt forma aceasta a Moldovei,* deosebită de forma politică din Sud, ceva mai veche, a Țerii-Românești, care sa desvoltat fără model.